

Segons aquesta genealogia, Wifredo lo Pilós no era fill sino nebot del Wifredo d' Arria dels escriptors catalans del sigle XVII, del Wifredo fundador de Ridaura y del marqués Humfrid, que de tots ne fan un sol subjecte. Un Wifredo compte de Bourges (Fransa) avans de l' any 840, éra d' aquesta parentela. Lo marqués de Gotia Bernard de Rorigó ó de Bliquilda (noms de son avi matern y de sa mare) era net d' un germá del duch d' Aquitania Guillelm lo sant, segons los Maurins.

Lo Wifredo compte cambiador ab lo bisbe Fredold per l' isla de Lec, lo Wifredo de l' acta de consagració de Formiguera, lo de la donació de Sesenanda y demás á la Grassa y lo de la donació dels dos comptes y las duas comptesas á Cuxá, es per 'ls Maurins Wifredo lo Pilós; los comptes Miró y Rodulph, los del Rosselló y Conflent; los altres donadors a la Grassa, germana y germá d' ells tres; l' Ermesinda de la de Cuxá, germana ó muller d' alguu dels tres comptes; Quixilo se conjectura l' esposa de Miró. Mes aixó son conjecturas. La de qu' ls donadors á Cuxá fossen fills y no germans y cunyadas de Wifredo lo Pilós, es tant fundada, com diguerem en l' article precedent. Mes los Maurins no coneixian tots los fills del Pilós; no han sigut coneguts tots fins á la publicació dels *Condes Vindicados* d' En Prosper de Bofarull. Lo qu' habem reparat á propósit dels fills de Wifredo lo Pilós, es lo següent. Fundats en lo preambol del trasllat de la capitular de Carlos lo Calvo als barcelonins y demás de la Marca l' any 844 y admetent al Pilós com net del compte Borrell de l' anx 798, los Maurins admetian un Borrell per fill del Pilós, Borrell distint de Wifredo II. En Prosper de Bofarull demostrá, qu' aquest s' anomenava Wifredo-Borrell. Avans dels *Condes Vindicados*, lo que 's feya, exceptats los Maurins, era dir, que 'l preambol aquell estava equivocat, puig Wifredo no habia tingut ningun fill anomenat Borrell. Després resultá que l' habia tingut.

Que Wifredo, segons los cronistas dels sigles XIII y següents, era del castell de Ria ó d' Arria y qu' est castell

era la casa payral, diguemho aixís, de sa dinastia, alguns fets ho senyalan per molt verosimil. L' any 935 lo compte Seniofredo de Cerdanya y Berga, germá de Guifredo ó Wifredo II de Besalú, fill del compte Mir de Cerdanya y d' Ava, y net de Wifredo lo Pilós per part de pare, doná l' alou d' Arria ó Ria al monastir de Cuxá en lo Rosselló. (*Marc. Hisp. App. 73. Precep.* de Lluís l' Ultramarí rey de Fransa á favor de dit monastir. Del Cartulari del mateix.) L' any 953 la comtesa Ava ja citada y sos fills Seniofredo y Oliva de Cerdanya, norá y nets de Wifredo lo Pilós, reedificaren lo monastir de Cuxá y Ava doná unas vinyas que tenia en lo terme de Ria (*Marc. Hisp. App. 90. Acta* de la dedicació de dit monastir. Cart. del mateix.) En aquestos y altres documents del sigle X se repara, que 'ls comptes de Cerdanya de la familia de Wifredo lo Pilós, Mir fill, Ava sa nora, Wifredo II de Besalú, Seniofredo, Oliva Cabreta y Mir compte de Besalú y bisbe de Gerona tenian possessions en lo Rosselló y las donaban al monastir rossellonés de Cuxá. Aixís trobem citats per En Pujades (T. VII de sa Crónica) alguns documents d' aquest tenor y per En Baluzi (*Capitular. T. II. doc. 127*) la donació de possessions en lo Rosselló feta per Ermengarda viuda d' Oliva y sos fills Bernard y Wifredo comptes y Berenguer bisbe al monastir d' Arlés. (Aquesta donació es del any VII del rey Hug de Fransa qu' es lo 993; mes En Baluzi la posa l' any 893 per inadvertencia.)

Aquesta possessió de pobles é hisendas en lo Roselló per una branca de la familia de Wifredo lo Pilós y la possessió del castell de Ria per la mateixa, que lo doná á Cuxá, dona verosimilitut y fins probabilitat á l' ideya de que dita familia fos originaria del expressat castell. ¹

Per En Vic y En Vaissete, lo marqués Humfrid, oncle, tot lo més, de Wifredo lo Pilós, podia ser mort per 'ls oficials de Cárlos lo Calvo que 'l portessen pres, pogué ser mort en Puy en Velay quan fugia á Italia, puig segons los Anals de San Bertí, després de son alsament, l' any 864, procurá refugiarse en aquell país y Cárlos lo

Calvo enviá duas voltas á posarlo pres. Los Maurins diuhen, qu' aquest Humfrido era lo Wifredo compte de Gerona y Besalú, fundador de Ridaura; per la mateixa genealogía de Wifredo que donan, se veu que no será aixís, puig los noms de Wifredo y Humfrido apareixen en ella diferents.

Lo Wifredo de la donació de Sesenanda y demás á la Grassa «no sembla pas diferent,» diuhen, del Pilós, que segons lo concili de Barcelona de l' any 906, tingué dos ó més germans; un d' ells funda Arles, segons un document del Papa Joan XIII y altre, anyadim nosaltres, segons las actas de San Joan de las Abadesas, s' anomenaba Seniofredo. «No cap dupte,» continuan, en que Miró, compte rossellonés, del qui En Baluzi publicá tants documents, era lo germá de Wifredo, l' edificador d' Arles, lo germá del Wifredo de la consagració de Formiguera, lo donador de Pradas á la Grassa ab Sesenanda y demás germans. No determinan redonament, per altra part, los Maurins, si lo Seniofredo, pare de Wifredo lo Pilós, Mir del Rosselló, Rodulf de Conflent, Sesenanda y Suniefrido, era lo marqués de Gotia de l' any 844, que diuhen ser lo mateix qu' era compte d' Urgell l' any 819, ó lo Sunifrid viscompte de Barcelona envers l' any 858. «Sembla,» diuhen, que Cárlos lo Calvo l' any 865 conservá lo mando de la Septimania y de la Marca de Gotia en la familia de Guillém de Tolosa lo Sant, y «no consta» que dit vescompte sigués d' aquesta familia, ans be «sembla» que Suniefred, lo marqués de Gotia, era germá ó cosí germá d' Humfrid, que tingué lo mateix cárrech fins l' any 864.

Lo Rodulf de Conflent, germá de Wifredo lo Pilós y de Mir del Rosselló, diuhen ser lo compte Rodulf que ab sa muller Ralindes donaren lo lloch de *Peciliano* á l' abadía de la Grassa: pares d' un compte Oliva (Document XXX del t. II de l' *Hist. gen. del Lang.*). En los *Condes vindicados* queda demostrat per tres documents de l' arxiu de Ripoll, que lo Rodulf fill de Wifredo lo Pilós, que fou bisbe d' Urgell, tingué un fill anomenat

Oliva, lo qual pot fer preguntar, si lo donador de *Peciliano* y espós de Ralindes era lo germá ó lo fill del Pilós. Lo Rodulf fill era viu l' any 943 y difunt l' any 945, segons los documents de l' arxiu de Ripoll que cita En Prósper de Bofarull. Lo compte Rodulf espós de Ralindes era mort l' any 921, segons lo confirmació de *Peciliano* que feu sa viuda al peu de la donació. Donchs no podia ser lo fill de Wifredo lo Pilós y podia ser un germá seu, segons diuhen los Maurins.²

En Caresmar, distingit anticuari de nostre país en lo sigle passat, admeté la genealogía de Wifredo per 'ls mateixos.

A ell y á aquestos los diuhen molt en favor d' ella, la circumstancia de ser hereditarias las dignitats de compte y marqués, ja avans de las capitulars de Mersen y Quierzy (que vingueren sols á legalisar lo que Cárlos lo Calvo no podia evitar ja), y la circumstancia de trobar perpetuats en la familia de Wifredo lo Pilós, los noms de Borrell, Mir, Suniefred, poch freqüents en nostre país en aquell temps. Lo distingit anticuari En Prósper de Bofarull, en los *Condes vindicados* demostra, que Wifredo lo Pilós tingué fills anomenats Wifredo-Borrell, Rodulf, Mir, Suniefred, Ermesinda y Chixilone, (á més de Emma, Riquildis y Suniari), dos nets anomenats Borrell; dos, Mir; dos, Oliva; dos, Seniofred, y una neta anomenada Sesenanda; entre 'ls fills no hi falta més que lo nom de Sesenanda per trovar reproduits los noms dels donadors de las tant discutidas escripturas de la Grassa y de Cuxá. ¡Quant més aquells tres anticuaris del sigle anterior s' haurian afirmat en sa genealogía de Wifredo, si haguessen tingut á la vista los documents ab qu' En Prósper de Bofarull formá l' arbre genealogich de la decadencia de Wifredo publicat l' any 1833!

Per nostra part, habém buscat en lo text, en las notas y en los documents ó probas de l' *Historia general del Languedoc*, en lo text y en los documents de la *Marca hispanica* y en los documents del tomo segon de las *Capi-*

tularia d' En Baluzi, si en la Septimania y en Catalunya, en la segona meytad del sigle ix, trobariam alguns comptes Wifredo y Miró, diferents del Pilós y del rossellonés, als qui poguessen referirse los documents de la Grassa, Cuxá y Formiguera, dels qui tan habém parlat. Los documents son molt numerosos entre las tres grans obras ditas, n' hi há en ellas molts del Mitjorn de Fransa, sobre tot en l' obra dels Maurins.

Donchs, ni suposant, com aquestos, que Wifredo es lo mateix nom que Humfrido, Egfrido, Ayfredo, Aguífredo, Ananfredo y Guífredo, los documents y fets atribuhits per 'ls Maurins al compte Wifredo lo Pilós, no poden atribuirse á altre compte y lo mateix relativament al compte Mir. Podrian los fets atribuits á Wifredo lo Pilós atribuirse al compte Wifredo de Besalú, fundador de Ridaura, qu' era ja compte l' any 850, sols suposant, que lo Pilós morís molt vell, octogenari ó poch menos, puig morí envers l' any 898, y qui era compte l' any 850, bé tindria de vint y cinch á trent' anys. Los Maurins diuhen, que lo Wifredo fundador de Ridaura era lo marqués Humfrido; lo Pilós, l' any 864, quant Humfrido desaparegué de l' historia, no havia aparescut encara com compte de Barcelona.

L enllassament de noms, datas y fets es un gran argument en favor de que Wifredo lo Pilós y Miró del Roselló fossen germans, fossen dels donadors á la Grassa ab Sesenanda, Suniefrid y Rodulf, fossen los dos germans de l' acta de consagració de Formiguera, l' edificador de Arles y son germá, los fills de Suniefred y Ermesinda, los nets del compte Borrell d' Ausona, los nebots del marqués Humfrido destituit l' any 865. La circumstancia de no trobarse en los documents d' aquell temps en aquest país altres comptes Wifredo y Miró y la de trobarse (*V. Condes vindicados* t. 1) algunas donacions dels descendents de Wifredo lo Pilós al monastir de la Grassa, inclusa la de Ridaura, acaban de donar forsa á la genealogía d' En Vic y En Vaissete, no per admetrerla tota, puig ells mateixos

marcan lo que té de duptós y de solament verosímil; sino per admétrerla desde 'l compte Borrell d' Ausona cap al compte Borrell de Barcelona, net de Wifredo lo Pilós. Desde 'l compte Borrell enderrera, ja es més dubtós qu' aquest compte sigués fill ó nebot de Guillem I de Tolosa, d'Aquitània, lo Sant, que sigués germá ó cosí del duch de Gotia Bernard I, mort l' any 844 y de Gaucelm del Roselló. Dubtós es també, que fos oncle d' aquell Guillem de Tolosa alsat en Catalunya l' any 848 contra Carlos lo Calvo y d' aquell Bernard II que l' any 864 volgué matar al mateix rey. Duptós que dit compte Borrell fos pare ú oncle del compte Suniari d' Ampurias de mitj sigle ix, del compte Wifredo fundador de Ridaura, si no es lo mateix Wifredo lo Pilós y del marqués Humfrido.

En lloch de parlar del fundador de Ridaura com que sigués lo marqués Humfrido y pare ú oncle de Wifredo lo Pilós, ¿per qué no veurer si aquest era dit compte de Gerona, Besalú y probablement també d' Ausona al comensar la segona meytat del sigle ix? La manera com parla d' ell lo bisbe de Girona en la consagració d' aquella iglesia, anomenantlo «marqués, senyor, excel·lentíssim, reverendíssim y digne de tota veneració y reverencia,» com diguerem en l' article precedent, (*Historia general del Languedoc*, t. 1, Pr. Pujades T. 6.) y lo títol de «venerable» que l' hi dona la sentència de Fonteta (*Marc. Hisp. Doc.* Pujades, T. 6), indican en dit compte de Gerona y Besalú, alguna cosa de més notable qu' en los demás de la primitiva Catalunya. Trobém després aquestos dos comptats á disposició de Wifredo lo Pilós, com los altres comptats; se ignota la descendencia del fundador de Ridaura, si no era Wifredo lo Pilós. Ab que aquest morís octogenari, l' any 898, podia l' any 850 ser compte de Besalú, als trent' anys, edat que no es molt temprana per tal càrrech. Trobém Ridaura en lo camí d' Olot á Ripoll, y anys després á Wifredo lo Pilós fundant monastirs en la vall ripollesa. Mes no reb en los documents d' aquestos los títols honorífichs qu' en la consagració de

Ridaura se donan al Wifredo fundador d'ella. Sembla que si Wifredo lo Pilós edificador de S. Joan de las Abadessas y de Sta. María de Ripoll, hagués estat lo Wifredo fundador de Ridaura, los títols honorífichs qu' en la consagració d' aquesta rebé lo fundador, haurian estat també, sino 'ls mateixos, semblats, en las consagracions dels dos monastirs de la vall ripollesa. Trobém lo monastir de Ridaura donat al de la Grassa per un fill de Wifredo lo Pilós, compte de Besalú com lo Wifredo fundador de dit monastir. Aquest fet dona lloch á una certa sospita sobre lo parentiu molt próxim ó l' identitat d' aquestos dos Wifredos.

No s' oposa á la identitat la circumstancia de que lo Wifredo fundador de Ridaura deuria haber tingut uns trent' anys, tot lo més, per poder ser Wifredo lo Pilós. Ja en temps del Imperi romá, ja en la Edat Mitjana, trobém á joves de vinticinch á trent' anys carregats de títols y dels cárrechs més honorífichs, no sols per herencia, com las coronas d' emperador y rey, y 'ls ducats, marquesats y comptats; sino per elecció ó nomenament, com los mandos de provincias y exércits, las embaixadas, las mitras, la mateixa tiara y altres destínos semblants. Entre 'ls godos trobém reys elegits molt joves encara, y en nostre sigle XIX, prescindint de las monarquías y de las dignitats hereditarias, trobém per tot generals, ministres, gobernadors, embaixadors y fins bisbes, (cárrechs no hereditaris), que casi no arriban á l' edat de Cristo.

Ni 'l cárrech de compte governador de Gerona y Besalú, ni 'ls títols de venerable, reverendíssim y excel·lentíssim donats per un bisbe á un compte, suposan que aquest hagués de tenir cabells blanchs, en aquell sigle IX, quant, al cap de mil anys, trobém cárrechs de tanta y major importancia, y títols tant y més retumbants, donats á jovens de trent' anys y á homes de quaranta ó ménos.

Que lo Wifredo I de Gerona y Besalú fundador de Ridaura, sia ó no lo Pilós, no sabém admetrer ab los

Maurins que sia lo marquès Humfrido destituit l' any 864, per la diferencia de nom. Encara que l' Humfredo de l' escriptura de la Grassa de l' any 870, es per nosaltres Wifredo (lo Pilós ó altre), trobém més diferencia entre 'ls noms d' Humfrido y Wifredo, qu' entre 'ls de Wifredo y Humfredo. En primer lloch, no's troba ol nom Wifrido per lo de Wifredo; en segon, la terminació en dits noms ens senyala més diferencia que las sílabas inicials. Per últim, no sabém si en l' original de l' escriptura de l' any 870, lo uifredus estaba escrit de manera que al copiant li semblés dir umfredus y posés *h* al devant, ó li semblés dir hmfredus y afegís *u*.

Admetent que l' H en los idiomas germanichs, godo, franch, etc., val per G. y que la W val per Gu, tenim *Wifredus* que val per «Guifredus» y *Humfredus* que val per «Gumfredus.» Mes entre *Gumfredus* y *Guifredus* tenim la diferencia de la *i* y tenim qu' *Humfredus* y *Humfridus* se consideran com un mateix nom, cuant no trobem *Wifridus* ó *Guifridus* per *Wifredus* ó *Guifredus*. Altres arguments contra l' identitat dels noms d' Humfredo y Wifredo que molts auctors admeten y contra l' ideya de que lo Wifredo fundador de Ridaura fos lo marquès Humfredo alsat l' any 863 contra Carlos lo Calvo destituit l' any 864.

Que lo compte Wifredo fundador de Ridaura era compte de Besalú y d'Ausona, ho demostra l' acta de consagració de dita iglesia, anys 850 ó 58, cuant li dona tants títols honorífics, diu que l' iglesia era sua y está en lo comptat de Besalú y Ausona.

(... *ecclesiam quæ est in comitatu Bisuldunense vel Ausonense in villa Riodaçari... Domno itaque Wifredo comite atque marchione jubente atque precante ut ecclesiæ suæ quæ constructa esse dignoscitur in valle Riodaçari... H. g. d. Lang. I. Pr.*) Any 858.

Que l' expressat compte ho era també de Gérona, consta per lo judici de Fonteta, prop de la Bisbal, l' any 850; població del comptat de Gerona; regoneixentlo per comp-

te lo tribunal de vescomptes, vassos del mateix compte y jutges reunit en Fonteta als 13 de Janer de dit any, senyal de que ho era de Gerona. Aquest document publicá Baluzi (*Marc. hispan. Append.*) Lo mes frequent es nomenarlo los autors, compte de Besalú; mes hi ha motiu de tan valer per titularlo de Gerona.

Sobre l' identitat d' aquest compte Wifredo de Gerona, Besalú y Ausona y Wifredo lo Pilós, es útil tenir present, que 'l compte Augari de l' any 860 (*Marc. hisp. App.*) y lo compte Deila dels anys 880 y 81 (*Villanueva. Viaj. liter. ts. 13 y 14 Ds.*) no es indubitable que ho siguessen de Besalú y Gerona despres de dit Wifredo dels anys 850 y 58. De manera qu' es mol probable, qu' entre lo Wifredo del judici de Fonteta y fundador de Ridaura y Wifredo lo Pilós, no consta exactament compte algun en Besalú y Gerona. Aixó pot corroborar l' ideya de que estos dos Wifredos eran un mateix compte.

Avans de passar al examen y discussió de la fetxa ó data de l' aparició de Wifredo lo Pilós en l' historia será útil resumir y classificar per ordre de certesa las afirmacions relatives á sa genealogía, per recordar lo qu' habem exposat sobre 'l particular en l' article precedent y en aquest.

Que Wifredo lo Pilós tenia dos ó mes germans, que un d' ells s' anomenaba Seniofred, que aquest l' any 887 y fins lo 875 era clergue, que lo mateix Wifredo era gendre d' un Seniofred y nebot d' una Eilone; está fora de dubte per 'ls documents de fundació y dotació de Sant Joan de las Abadessas (875-87) y Sta. María de Ripoll (888) y per las actas del concili de Barcelona (906.)

Qu' un germá de Wifredo lo Pilós edificá lo monastir d' Arles, es evident per la carta del papa Joan XIII al compte Oliva Cabreta net de dit Wifredo (988.)

Que aquest germá de Wifredo lo Pilós sigués lo compte Miró del Rosselló que vivia de son temps, ja no es cosa tan fora de dubte, ni tan clara. Mes es molt probable, atinent en primer lloch, á que Arles es en lo Roselló, d' ahont

Miró era compte, en segon lloch, á que segons la consagració de Formiguera, uns comptes Wifredo y Miró eran germans (873.) y en tercer lloch, á que en aquells anys no s troban documents d' altre compte Miró que lo del Rosselló.

Que Wifredo lo Pilós siguiés fill d' un compte Seniofred, es molt probable. Es segur, si era germá de Miró del Rosselló, si estos dos Wifredo y Miró son los dos germans de aquestos noms que diu la consagració de Formiguera y si lo Miró d' aqnesta es lo compte del Rosselló; es segur, di hem, si tot aixó es cert, puig lo compte Miró del Rosselló, segons la sentencia de Vernet (874) ³ era fill d' un compte Seniofred y si Wifredo lo Pilós era germá seu, no cal dir lo nom de son pare.

Que Wifredo lo Pilós tingues per mare una Erminda, germans anomenats Sesenanda, Ermesenda, Rodulph y Quixilio ó una cunyada d' aquest nom, res ho nega ben positivament; las donacions de la Grassa y de Cuxá fan suposarho ab fonament al menys (878 ó 888 y 898.)

Que Wifredo fos germá ó pare de las comptesas y 'ls comptes otorgants de l' escripturo de Cuxá (898), res ho contradiu resoltament.

Que Wifredo lo Pilós era l' otorgant, ab altres, de l' escriptura de la Grassa (878 ó 888), res ho nega irrefutablement.

Que Wifredo lo Pilós sia l' Humfredo y lo Wifredo compte qu' avans de l' any 870 habia co-cambiat l' isla de Lec ab lo bisbe de Narbona Fredold y l' habia donada á la Grassa, res ho nega irrefutablement, ans be ho afirma l' identitat de dit Wifredo compte ab lo que consentí la donació de drets fiscals del comptat de Gerona á la Grassa, feta per 'l rey Odó.

Que Wifredo lo Pilós sia lo compte Wifredo que consentí dita donació de drets fiscals es evident, puig en temps d' Odó (888-898) cap altre compte de nom Wifredo tenia l' autoritat per fer semblat concessió en lo comptat de Gerona.

Que la tia Eylone de Wifredo lo Pilós fos la Aylone filla del compte Asinari de la sentència d' All (863), res ho prova ni ho nega obertament, puig lo Witislo nebot de l' Aylone pot ser Wifredo lo Pilós, pot ser un son germà, pot ser un cosí germà seu.

Que Wifredo lo Pilós fos fill de Seniofred y net del compte Borrell d' Ausona de l' any 798, sols es verosímil; mes son certs lo comptat Ausonés de Borrell, per l' Anonim Astronomo; per la donació imperial de Frontcuberta (829), qu' un compte Bosrell y un Seniofred fidel del emperador Lluís I, eran pare y fill.

Que Wifredo lo Pilós sigués fill del compte Seniofred d' Urgell de l' any 819 ó del marquès Seniofred del any 844, res ho prova ni ho nega obertament; n'hi ha verosímilitats ben fundadas en las grans probabilitats de qu' era fill d' un Seniofred.

Que Wifredo lo Pilós sigués fill del Wifredo de Geronat y Besalú dels anys 850 y 58 ó fos aquest mateix compte, res ho prova ni ho nega rodonament.

Sobre la genealogía de Wifredo lo Pilós tenim, donchs, los documents que segueixen per l' ordre de certitud que 'ns donam sobre l' assumpto.

Las dotacions y consagracions de S. Joan de las Abadessas (875-87) y de Ripoll (888), lo concili de Barcelona (906), la carta del papa Joan XIII per Arles (988), la consagració de Formiguera (873), la sentència de Vernet en favor de Llorens (874), las escripturas de la Grassa (870, 878 ó 88, 899 y 908) y de Cuxa (898), la donació de Fontcuberta (829) y la «Vida de Lluís lo Piadós» per l' Anonim Astrónomo en las paraulas relatives al comptat d' Ausona l' any 797 ó 798.

Al arribar aquí podem sostenir tot quant diguerem al comensar l' article precedent, puig no es indubitablement certa tota la genealogía de Wifredo per'ls Maurins; mes ¡es tant verosímil...! ¿Quíns documens s'hi oposan? Fora de la confusió del marquès Humfrido ab lo Wifredo de Besalú ufndador de Ridaura ¿quíns altres punts improbables pre-

senta? Perqu' es d' advertir, qu' ells no donan decididament per fills ó per nebots d' un subjecte, als subjectes respecte dels quals no consta ben clarament quin d' aquests graus de parentiu tenian y aixis no asseguran sino lo molt probable y verosímil.

Las escripturas de la Grassa dels anys 870, 899 y 908, per lo relatiu al compte Wifredo cambiador de Lec ab Fredold, poden considerarse com anteriors al any 870, l' acta de consagració de Formiguera es anterior al 875; mes no es tan clar que 'l compte Wifredo d' aquestos documens sia lo Pilós, com ho es en las actas de San Joan de las Abadessas. Aixis podem sostenir, que 'ls primers documens indubitables de Wifredo lo Pilós son dels anys 875 y 87.

J. NARCÍS ROCA.

NOTAS

(1) Lo castell d' Arria ó de Ria era ó es encara en la vall de Conflent prop del riu la Tet ó Lalet. Las Valls de Conflent comprenen, diu En Pujades, desde 'l coll de Terranera que las separa del Roselló al coll de la Pertxa que las separa de la Cerdanya, estenenentse per espay de vuit lliguas per 'l llarch y altrás tantas d' amplada entre Catalunya y Fransa, tot entr' altas montanyas. Y's veu lo petitet y pobre castell en un lloch un poch alterós qu' hi ha en una planura xica que besan las aiguas de la Tet, tocant al cami ral que va baixant del comptat de Cerdanya al del Rosselló, en la falda d' una ala de montanya. Desd' allí 's domina lo pás del Rosselló á Catalunya, se veu gran part de las planuras rossellonesas y un tant mes amunt, s' oviran las costas d' aqueix comptat. Segons lo descriu En Pujades, habia sigut reedificat posteriorment al sigle IX y un abad de Cuxá'l habia fet reparar y habitable.

(2) La gran *Histoire generale du Languedoc*, impresa á Paris l' any 1730 y següents, es deguda á l' iniciativa de M. de Berchère arquebisbe de Narbona, que l' any 1709 proposá als Estats generals ó Corts d' aquella regió, ó provincia natural de Fransa, la redacció d' una tal obra per compte de

mateix Congrés languedocià. Autorisat per aquest dit arquebisbe, per realisar tant bona ideya, l'Ordre de monjos de San Maur, invitada per l'Prejat, s'encarregà de la redacció. Dos d'ells, En Gabriel Marcland y en Pere Auzières, reculliren per las bibliotecas molts datos y redactaren diferents memorias; després altres dos, En Claudi de Vic y En Joseph Vaissete, ab la protecció del següent arquebisbe M. de Beauvau y dels Estats del Languedoc, anaren per 'ls arxius, qu'era lo mes important y ab tots los datos y memorias redactaren la obra que mereix tant com las d'En Marca y En Baluzi l'estudi dels escriptors sobr' historia catalana. L'edició es molt bona, excel·lent per aquell any, digne de la gran ciutat literaria dels Parissis. Los documents com probas de las asercions dels historiadors son numerosos y també las citas de molts altres publicats per Baluzi y Mabil·lon; las citas dels Anals franchs son també continuas; tot lo que fa molt respectables las opinions dels autors, de manera, que al menys en lo referent als sigles VIII y IX, sembla qu'hom llegeix los documents, anals y cròniques d'aquell temps y dels mes immediats traduïts al francès y concordats per orde cronologic.

L'història d'Aragó y la de Navarra, per lo que diu als sigles VIII, IX y X, te molts datos en la gran obra d'En Vich y En Vaissete. Ab ella y ab lo discurs d'En Traggia sobre l'origen y la successió del regne pirenaich (Tomo IV de las Memorias de l'Academia de l'Historia de Madrid), se pot traurer molt en clar del comensament d'aquells gloriosos Estats dels Pirineus.

Naturalment, en certs punts, las preocupacions polítiques y religioses d'uns monjos del segle XVIII, los feren judicar inexactament certs alsaments contra los reys de Fransa y certas heretgias; mes los fets y las fetxes son abundants y exactas, y la discussió històrica, sempre superior.

No's troba molt sovint aquesta gran obra en nostra ciutat; l'habém llegida en la Biblioteca provincial ó de Sant Joan, tan rica en obras dels sigles XVII y XVIII y en l'escullida Biblioteca auxiliar del Arxiu de la Corona d'Aragó.

(3) En aquesta sentència apareix lo compte Mir, com tants y tants altres senyors d'aquells sigles, ab un dels signes de l'injusta organització social d'ells, la qual ab los desdixats pagesos de remensa, continuá á Catalunya fins al comensar lo Renaixement. En son propi tribunal comptal, pretenia Miró, per medi de son apoderat Sesenand, qu'un tal Llorenç fos declarat esclau del fisch ó de l'Hisenda del Príncep ó del Estat, per 'ls jutges Langobard, Bera, Odospald, Dodo, Estebe, Fulgenci y Guintioch, devant de Kandíá, presbere, Rantefredo, Cesari, Gultredo, Mauregat, Sentredo, Ennecon, Sisegut, Daniel, Lupon, Enalari sayò, lictor ó agutzil. Lo compte Mir, per boca de son apoderat Sesenand, deya: que Llorenç devia ser esclau fiscal (*servus fiscalis*) per haber nascut de pares que ja ells, ja los avis, ja los germans, habian servit al compte Seniofredo pare del mateix Miró, per part del fisch, per precepte del rey Carlos (lo Calvo) á favor de Seniofredo. Llorenç, inquietat ó perseguit (*inquietatus*) per ell mateix y per sos passats, respongué: que ni per ell, ni per sos pares, ni per sos besavis, ni besavies paterns y materns devia ser esclau del fisch, puig segons las lleys dels Godos, per trenta y cincuant anys habian estat sens consentiment ni jou de l'esclavitut (*absque blandimento vel jugo servitutis*), en

la casa en qu' habian nascut en la vila de Cabanellas, sens inquietarlos compte ni jutge algun. «Preguntat per 'ls jutges, l' apoderat del compte Miró digué: que no tenia testimonis, escripturas, ni sentencias per probar que dit Llorens, sos germans ó sos pares deguessen ser esclaus del fisch en aquells anys lligitims ó legals y que no tenia mes proba qu' haber trobat en l' inventari (*breve*) del mateix compte, que son pare li deixá (*dimisit*) una dona nomenada Ludinia, que siguié dels parents d' aquesta parentela qu' ell perseguia.» Lo perseguit Llorens respongué, ignorar com dita Ludinia, germana de sa abia, constaba en l' expressat inventari si no fou esclava fiscal. Que sabia de cert ell, que no siguié tal esclava, que si la condició d' esclavitud no passá á sos fills, no pertencixia tal condició als parents per 'ls quals estava unida ab lo mateix Llorens.» Los jutges miraren la lley dels Visogots, (qu' era quina regia en la Septimania y tota la Gotia) y en lo llibre V, títol VII, capítol VIII, trobaren, que si algun volgués posar en esclavitud á un home lliure (*ingenuum*), debia demostrar per quina via (*doceat quo ordine*) li previngué dit esclau, y que si algun esclau volgués ser declarat lliure, debia demostrar ab proba molt ferma (*firmam ostendat probationem*) sa condició de lliure. A indicació dels mateixos jutges, Llorens presentá quatre testimonis sens crim (*absque ullo crimine*). Guitesindo, Ataulfo, Beles y Biatari, que juraren, que ni ell ni sos pares debian servir al fisch.» A petició dels jutges, l' apoderat del compte Miró manifestá, que no podia presentar testimonis millors, ni escripturas, ni sentencias, que desfessen l' afirmació dels de Llorens ó 'ls inutilisessen per algun crim. Per lo qual, ni en los tres judicis de lley ni en temps algun podia disfamarlos ni reduir á l' esclavitud á Llorens, ni als seus.» Aixís ho reconegué y 's declará ab culpa y sens dret (*ex vacuo*) en l' iglesia de S. Sadurní de Vernet, quedant lo perseguit lliure de la pretensió d' esclavitud, als 25 de Mars de l' any 34 del rey Carlos, corresponent al 873 ó 74.

Aquesta notabilíssima sentència, á la que no habem trobat semblant entre tants documents dels sigles IX y X com publicaren En Baluzi y 'ls Maurins, pot veurers resumida en la pàgina 163 del tomo V, de la *Crónica* d' En Pujades y extensament en la *Marca hispánica*, app. 6 docum. 34. treta d' un cartulari del monastir de Cuxá. Mereixen conservar-se los noms dels jutges que sentenciaren contra d' un compte y en favor, no d' un bisbe ni d' un abad; sino d' un home perseguit com esclau del fisch.

En aquell temps estava en tot son ple l' esclavitud de l' Edat mitjana com la dels negres á América fins al nostre temps. Trobarém en altr' article al compte Wifredo lo Pilós, donant esclaus y esclavas al monastir de la vall ripollesa, en altre diferent article, al rey Alfons II d' Asturias donant-ne á la catedral d' Oviedo y en lo tomo VI de la «*Crónica*» d' En Pujades hi ha un document de l' abat Elperich d' Arles, demanant al rey Carlos lo Calvo que remediés la miseria y destrucció del monastir ab esclaus ó ab drets fiscals (*sive servis, sive fiscalibus*). Aquestos comptes, aquest rey y aquest abad no eran excepcions en Catalunya, en Espanya, en Fransa, ni en Europa; sino que la servitut, forma de l' esclavitud, era general en tota Europa y mirada com una cosa molt natural per tothom, la qual durá encara algunas centurias; en Catalunya fins al sigle XVI. Lo fisch, los nobles, las catedrals, las abadías, y fins algunas municipalitats tenian esclaus. Y per cert que no pot invocarse en favor de l' esclavitud y de la servitut,

aquell *argument* dels negrers, de que las condicions de rassa son tals ó quals, perque aquells esclaus no eran pas negres; eran enropeos y de las mateixas rassas que sos amos; cèltica, romana, gala, goda, franca, etc. Los esclaus de rassa mahometana ó hebrea, respecte dels quals los esclavistas posarian un *argument* com los dels negrers, corroborat per 'l fanatisme religiós, no eran los únichs. Los mes dels esclaus eran cristians y de las mateixas rassas que sos duenyos.

Cuant los mahometans y juheus esclavisats se convertian al cristianisme, seguian esclaus. Ni á ells, ni als qu' eran esclaus de naixensa, es dir, fills d'esclaus, los lliuraba de l'esclavitud lo cristianisme y en ocasions, n' lo caràcter sacerdotal lliuraba de l' esclavitud al esclau qu' arribaba á sacerdot regular ó secular. Respecte á l' esclavitud, com respecte de moltes altres institucions, l' organisació de la societat en Catalunya, en la Septimania y en lo regne d' Asturias era en aquells sigles IX y X la mateixa qu' en temps dels Goths ó Visogoths; en Catalunya y en la Septimania l' influència de las lleys godas durá molt mes qu' en los altres Estats d' Espanya. Los noms de Gocia ó Gotia y Gothlandia (terra ó país de Goths) que reberen la Septimania y la primitiva ó vella Catalunya, es un resultat d' aquesta influència goda y tal era aquesta, que en nostre país, en temps dels comptes aixís governadors, com feudataris, com soberans, l' esclau estava en la mateixa situació que la del esclau en temps dels godos, derivada de la situació del esclau dels romans y continuada en los pagesos de remensa y 'ls mals usos, fins á ultims del sigle XV, ab innominia, oprobi y vergonya de la nació catalana», com deya 'ls anys 1402 y 3 la reyna Maria de Luna.

LA FESTA DE SANT PERE

EN LO

CASTELL DE BELLOCH

L mateix davant del poble de Cardedeu, situat en la pintoresca comarca del Vallés, y per la part de solixent, s' alsan una série de puigs que tancan per aquell costat la petita plana ahont la vila está sentada, y al cim d' un d' ells y ocupant lo punt més prominent s' hi veu un edifici que ab son singular aspecte participa dels caràcters de fortaleza y de masía: lo castell de Belloch.

La devastadora má del temps, las guerras dels dos darrers segles, han convertit en ruinas tot lo que formava propiament la fortificació del antich casal, restantne d' ella solsament alguns trossos de muralla, la torre del homenatge, é inclosa dintre de la actual casa de camp, quals parets mestras son, sens dubte, las meteixas del interior del castell, la antigua capella baix la advocació dels Apóstols Sant Pere y Sant Pau.

Avuy aquest monument de la vella Catalunya, aqueixa

página de pedra de nostra antiga historia, ha trovat per sort en l' actual possessor, lo M. I. Sr. D. Joaquim de Mercader Belloch, comte de Belloch, un amant entussiasta de las cosas de la terra, un inteligent investigador de las antiqüetats clássica y cristiana, y un generós protector de las manifestacions artísticas; avuy aqueixas preuhadas despullas se veuhen cuidadas carinyosament per una má destre que no 's contenta ab defensarlas en sa lluyta ab lo temps corsecador, sino que, portant fins al més alt grau son *catalanisme*, desitja rodejarlas d' aquellas festas y ceremonias que, al través del oblit dels segles, recordan encara aquella etat en que la vella fàbrica s' enlayrava soberga extenent sa mirada per la *bella* encontrada, per lo *lloch* delitós que desde allí s' ovira.

Traduhits se veuhen aquestos sentiments en fets eloqüentíssims, la diada de Sant Pere, diada en que cad' any se celebra en lo castell de Belloch la festa major, l' aplech tradicional á que hi concorra una gran munió de gent de la vila de Cardedeu y de altres vehinas, y de las grandiosas masias que s' amagan ó 's recolsan en los fresquívolos replechs d' aquellas montanyas.

Enguany, com los anteriors, fou, donchs, solemne festa en aquella antiga morada senyorial, y 'ls que firman aquestas ratllas tingueren l' inmens plaher de assistirhi; y, sens exagerar, diuhen inmens, ja qu' en ella gosaren acompanyadas en bellíssim concert, del atractiu d' una agradabilíssima companyia, de las dolsas emocions d' una senzilla á la vegada que solemnial festa religiosa, de las impresions de quadros verament populars, de las inolvidables sensacions, en fí, 'que s' ofereixen al presentarse en armonía lo sentiment patriótic, la fé religiosa y l' amor al art, en sa síntesis més complerta: en la naturalesa obra de Deu.

Eran las nou del matí, quan després d' haver deixat lo tren y d' haver travessats los boscos que s' extenen en las faldas de las estribacions ahont lo castell está sentat, al sortir d' ells y al costejar la cima divisárem ja un magnífich panorama.

A nostre enfront comensava un ayguavés en forma de anfiteatre, donant origen á una vall estreta y coberta de verdor que s' extenia cap á solixent fins á veurers tan-cada per una cadena de llunyanas montanyas: á má dreta y sobre la carena, se ovirava l' enmarletada torre de homenatge del antich castell, (avuy capella dedicada al apóstol Sant Pau), en qual cim volejava un penó de drap vermell ab las tres petxinas d' or de la casa de Belloch, que relluhian als raigs del sol d' estiu, apareixent, per darrera de la torre, la blanca fatxada de la masía; á má esquerra formavan las montanyas successivas ondulacions també cobertas de pinedas, y detras nostre quedava la planicie y horta de Cardedeu en qual horizont s' hi destacava magestuós lo vell Monseny.

A la vista d' aquella roja senyera que, fixada en los marlets de la torre, simbolisava l' antigua etat, nos vinguéren á la memoria las altas gestas dels ilustres progenitors de la casa de Belloch, qu' animats per son entusiasme patri y amor á la fé, per los entorns del segle XII¹ bastiren lo monument que delitosament contemplavam, aixecat, no tant sols pera glorificar al més gran dels apóstols, sí que també pera esquivar desd' aquella serra l' estol dominador de la moresca gent: ja eran las d' En Guibert Guitard de Belloch, que fundá ó millor renová lo monastir de Sant Pau del Camp d' esta ciutat (1117); ² ja las d' En Pere de Belloch que concorregué á la conquesta d' Almería (1146); ja las d' En Bernat de Belloch, que

(1) La Santetat d' Alexandre III, ab bütlla espedida á Roma l' any 1165 de la Encarnació y en l' indicció XIII, any VI de son pontificat (pergam. núm. 714 del Archiu de la familia de Belloch) confirmá los privilegis concedits per son antecessor lo Papa Pascual II (1099-1118), á la iglesia de San Pere de Belloch.—Vegis pera mes detalladas y curiosas noticias lo preciós opúscul, degut á la ploma del ilustre Comte y que publicá l' any passat ab lo titol: «*Historia de las Capillas de los Santos Pedro y Pablo que hoy existen en el Castillo de Belloch, situado en el Vallés.*».

(2) Basat en aquest fet escrigué en vers castellá una piadosa llegenda històrica lo distinguit literat D. Tomás de Aquino Gallissá: «*La fundacion de la iglesia de San Pablo del Campo.*—Barcelona: 1876.»

estigué en lo siti y presa de Tortosa (1149); ja, en fi, las de molts altres que acudian á nostra imaginació ab l' agulló dels recorts, com ombras venerandas devalladas del cel pera benehir la plascévola festa de sa noble familia, branca vigorosa del vell arbre de la rassa catalana.

Arribats al castell fórem tots los invitats, entre 'ls quals s' hi contavan periodistas, escriptors, poetes y artistas molt coneguts en los cercles de la Capital, objecte d' atencians tant finas y expresivas, ja per part del Sr. Comte com de la bellíssima Sra. Comtesa, demás familia y allegats de la casa, que, en veritat, nos semblava havernos traslatat, al menys en esperit, á aquells temps en que la obsequiosa hospitalitat era lo primer dels debers de la cavallería.

Com es degut, tractantse de celebrar la diada del gloriós patró del lloch, comensá la festa per un ofici solemne en la capella que, inclosa dintre l' actual casa de camp, es lo resto més preuhat y que més fidelment recorda l' antich edifici. Unas feixugas y llisas parets, interrompudas per un sol finestral á má dreta, que recordan la severitat del estil románich, unintse en volta de canó; al fons l' altar major ab un retaule de dibuix barroch modern y dos laterals, també petits, contenint tots varias pinturas al óli; y damunt de la porta, que s' obra dintre l' entrada de la masía, un chor que compren quasi la meytat de la nau, constituheixen aquell petit monument religiós, atractívol per sa meteixa senzillesa. Lo que més carácter li dona, son dos archs gótichs figurats á un y á altre costat del presbiteri, davall dels quals sobre dos pedestals, sostingut l' un per dos lleons y l' altres per petites y robustas columnetas románicas, descansan dos sepulcres de pedra, ahont se guardan las cendras de alguns antepasats de la familia Belloch; ³ sarcófagos preciosos que havian existit fins á

(3) Lo sepulcre de ma dreta del presbiteri es lo de Guillem de Belloch qui feu trasladarhi los restos dels fundadors del Monastir de Sant Pau, lo vescomte Gaubert Guitard y Rotlanda sa muller. La lápida diu aixís:

la exclaustació de las órdenes monásticas en lo claustre del antich cenobi de Sant Pau del Camp de Barcelona. També en lo centre del trespol, véushi una grossa y treballada llosa qu' enclou lo modern panteon dels Bellochs y Mercaders.

Figureuvos ara aquesta capella plena de gent, ocupant, com correspon, los llochs principals los individus de la familia del Sr. Comte; l' altar principal ahont s' hi veneran las reliquias de Sant Pere y Sant Pau, plé de llums; l' oficiant revestit de richs ornaments; los dos sepulcres del altar major coberts ab damassos carmesins, ostentant en or heráldichs emblemas, y coronats de llorer; lo trespol encatifat d' herbas silvestres que llansan agradable flayre, agermanantse ab la suau del encens; y los ressonants acorts d' una numerosa cobla que acompanya la veu dels cantors; y tot aqueix conjunt os produhirá un efecte entre tendre é imponent, qu' es lo que experimentarém durant aquella solemne cerimonia, la qual terminá entonant tots los assistents, los goigs catalans dels patrons de la familia, que 's repartiren en fullas estampadas en apropiada tipografia.

Després del ofici tingué lloch altre cerimonia que causá en tots los presents la més viva impresió. La gran entrada de la masía, qu' estava enramada aixís com las finestras de la fatxada empaliadas ab telas de diferents colors y senyals heráldichs de la familia, véya's plena d' una munió de gent pobre d' aquells entorns, allí vinguda pera rebre l' almoyna qu' en semblant diada se fa en lo castell.

«VI idus Madii, anno Domini 1307 obiit Guillelmus de Pulchro loco qui anniversarium hic instituit; et est cum suis parentibus hic sepultus. Et fuerunt hic translata corpora Spectabilium Guiberti Guitardi et uxoris ejus Rotlandis qui hoc Cænobium fundaverunt et Romanæ Ecclesiæ tradiderunt III Kalendas Madii anno 1117.» Lo de ma esquerra pertany á Bertran de Belloch y á sa familia segons resa l' inscripció següent: *«Hic jacet nobilis Bertrandus de Belloloco, cum genere suo qui multa bona, huic monasterio contulerunt et obiit VII idus Aprilis, anno Domini 1279.»*—Vide la sobredita *«Historia de las Capillas, etc.»*

Prést sortí de la capella lo sacerdot ab estola y roquet y l' escolá ab lo salpasser y missal. Se posá aquell davant de la porta y ab lo ceremonial de rúbrica, feu la benedicció dels pans qu' en grans sachs allí hi havia.

Pintoresch y agradós á tot extrem fou aquest acte. Lo grupo de curiosos format en la part exterior de la porta sota de la vela qu' en ella s' havia colocat; lo del capellá y escolá, constituent lo centre, que mantenian aclarit dos guarda boschs ab sos típichs trajos y tres guardias civils ab son animat uniforme; la gent de dins de l' entrada empenyentse pera ésser los primers y passant després d' un en un lo dintell de la porta, en la qual rebia quiscú de mans del Sr. Comte lo pá, aliment del cos, y una paraula de carinyós afecte, aliment de l' ánima: tot aixó il·luminat per la intensa claror del sol d' un mitjorn d' estiu, esmortuida por lo color blavench de la vela, era verament tant digne d' un pintor com d' un moralista.

A aqueix acte de caritat seguí l' expansió natural en tota festa popular. Se formá davant de la porta y á l' ombra de la vela qu' ensostrava l' espay, un quadro, quals costats, sentadas en banchs, ocuparen las senyoras y senyoretas qu' allí s' havian reunit, y las noyas d' aquells voltants endiumenjadas algunas d' ellas ab la clásica mantellina blanca, aixís com lo jovent ja senyor ja pagesívol, y la cobla de Cardedeu, que, rompent la rítmica música del *ball plá*, é iniciat aquest per una ben planca parella del país, aná invitant á la dansa á gran nombre dels presents, comensant per los Srs. Comtes.

No era prou la calor pera mimvar l' entussiasme dels balladors, qu' en afectuosa confusió de classes y categorias, anaren descapdellant las diferentas parts d' aquella típica dansa catalana, com totas, tant alegre á la vegada qu' honesta y delicada.

Acabat lo ball, s' espargiren los del aplech per los entorns, á fi de dinar alegrement sota l' ombra dels corpulents arbres que, formant un marvellós palau de verdor, s' extenen apropet d' una fresca font mineral, situada en

la vall vehina. Los de la casa y convidats ho feren en lo gran menjador del castell. No podian, á las postres, mancarhi los brindis y aquestos foren eloqüents y dignes de la importancia de la festa.

Allí 's brindá per las nobles personas que de tant galant manera obsequiavan; allí se exalsá á Catalunya, á las tradicions de la terra y á la fé y la virtut qu' animavan consemblants festas; allí 's recordaren las gestas memòrables dels Bellochs, y 's feu memoria de personas ausents y difuntas qu' havian honrat en semblant diada á aquella taula; se brindá per lo sexo bell, que hi era tant ben representat; y en fi la jovialitat y la finura s' aplegaren para esbargir frases galanas qu' espurnejavan en aquella atmófera de franca alegria.

A cosa de las cinch de la tarde, quan lo sol, ja cap á la posta, daurava ab sos decandits raigs aquellas montanyas, sortí de la capella del castell la professó, digne complement de la cerimonia religiosa del dia.

Obrian lo pas dos guarda boschs ab sas escopetas y grans sabres penjats de l' espatlla, seguia la creu y 'ls dos acólits, y despres l' acompanyament ab atxa y l' enflocat ventall de palma, precedint l' estandart portat per lo senyor Comte y quals cordons sostenian dos individuos de la familia. Venia immediatament la copla y despres lo tabernacle ornat ab garlandas de flors, ahont s' hi portavan en veneració las reliquiás de Sant Pere y Sant Pau; donantli guardia los tres civils y acompanyantlo set capellans de las vehinas parroquias, presidits per lo celebrant, los quals entonavan religiosos cántichs.

No es pera descrit l' espectacle que oferia aquella professó baixant per la costa de darrera lo castell y donant la volta per fora tot l' antich clos. Lo fresch ventitjol de la tarde barrejava ab encisanta confusió las graves notas del cant religiós, ab las vibrantas armonías dels instruments, ab l' espetech dels tirs que en senyal de joya s' aviavan desde dalt de la torre del homenatge y ab lo repich de la campana del castell que voltejava sens repós.

La professó pujant y baixant las ondulacions del camí, y aturantse sovint, presentava uns punts de vista d' un efecte sorprenent, y 'l sentiment religiós y 'l sentiment artistich s' unian en misteriós llas produhint en lo cor una emoció tendra y en la memoria un recort etern.

De retorn á la capella la professó, s' hi feren los resos de costum y s' hi cantaren ab acompanyament d' orquesta los goigs dels Sants Patrons del lloch.

Ab prou racansa tinguérem llavors de deixar lo castell, puix la inflexible marxa de la locomotora nos cridava á l' estació de Cardedeu, quan l' animació creixia mes que may y s' havia aplegat allí una gran multitud que, despres de veure la professó, anava á reproduir l' alegria de la dansa en las frescas horas de la vesprada.

Al retornar per lo camí que al matí haviam fet y al desapareixer de nostres ulls l' onejant penó que encara dalt de la torre del homenatge ostentava l' or de sas petxinas ferit per lo sol ponent, vinguéren altra volta á nostre imaginació los histórichs recorts que 'ns havia ja inspirat, mes barrejats ara ab una dolça y afalagadora esperança: la de que mentres Catalunya tingués una noblesa que tant bé sabia cumplir los alts debers de sa posició social, servant las creencias de sos avis, la gloria de sa patria y l' amor á sos germans, y un poble que tant sencer guardava lo respecte á sos superiors y l' amor á sas costums, no podia morir son esperit, en tots temps gran, ni cambiar la encisanta fesomia que son gloriós passat li ha imprés.

Barcelona 3o de Juny de 1877.

A. AULÉSTIA Y PIJOAN.

A. BALAGUER Y MERINO.

JAUME SERRA

EN lo recó ignorat d' un cementiri, modest en la mort com ho sigué en vida, sens la sombra d' una corona, lo primer de nostres ornamentistas en lo present segle, lo més correcte y genial de nostres dibuixants descansa ja en sa freda tomba. Al voltant d' aquesta no hi busquéu las petjadas d' una generació, no hi trovaréu arreballats los boixos en las voreras dels camins, ni torsadas las baranas dels panteons per las onadas del poble. Y allí hi descansa un geni y éll sol es prou per honrar nostra generació quan los segles veniders trovin las despallas de nostres monuments, de nostres mobles y de nostras joyas. Més que ferhi, en nostra época y en nostre país, en mitj de las passions que fa bullir l' ardent sol del Mitjdia, solament parlant á estas passious es possible ferse sentir; solament enfilantse en las espatllas dels altres y pregonant ab alta crida la excelencia propia, es possible ferse veure.

Lo talent fí y distingit d' En Jaume Serra y son carácter modest eran més propis per ensenyar als inteligents que per atraurers á la multitud, no es estrany, donchs, que al arribar á sa última estança l' acompanyésen apenas algunas dotzenas de amichs...

Sentim no poder fer una biografia de esta gloria catalana; no obstant, prou ben escrita está en las industrias artísticas de nostra terra. En lo renaixement d' aquellas era lo primer obrer. Sempre que en mitj de las hermas ornamentacions de nostres edificis vejáu una hermosa flor ó una rica toya d' ellas destacantse entre l' ordinaria brossa, recordáu á Jaume Serra, ben segurs que la abundosa font de sa inspiració li ha donat la sava per sa propia má ó per la dels deixebles d' ell ó de sas obras. Quan admiréu en nostras joyas la puresa del dibuix grech ab la franquesa bizantina y la imaginació de las darrerías de l' etat mitjana, vostra admiració será sens dupte un tribut al artista que acabém de perdre.

Y en tot quan trovéu art, desde 'l petit sagell al edifici, desde la modesta vinyeta del llibre fins á lo rich saló del monument públich, podeu buscarhi lo trassat decidit y y just de sa má de mestre.

Desgraciadament la major part de sas obras millors no figuran ab son propi nom. Entussiasta per l' art son geni enter estava sempre al servey del que no tenia prou forsas per sortir vencedor en la difícil lluyta. La generació present no ha sabut fer justicia á son talent, mes ella y las venideras no deixarán de ferla á sas obras.

En Jaume Serra ha mort jove, contava apenas quaranta anys, era catedrátich y académich. La llevar conreada per ell ab gran trevall fructificará en la má de sos molts deixebles y de tots los que se han format en la escola de sas composicions.

D.

TRADUCCIONS
DE
LLORENS DE STECCHETTI

Sr. Director de LA RENAIXENSA.

Amich Guimerá: Una curta estada á Italia m' ha fet coneixer un poeta ,que dades mes aficions ó gustos literaris, m' ha agradat moltíssim. Es Llorens Stecchetti, ¹ més conegut encara per *Mercutio*. He provat de traduhir alguna de ses composicions y te les envio per si les vols publicar á LA RENAIXENSA; fesme, emperó, 'l favor de posarhi aquesta lletra per devantera en la que desig hi conste que no he pogut traduhir la delicadesa de expressió y versificació que les avalora, per lo que remeto, als qui llegescan ó entenguen l' italiá, al original. *

Disposa de ton amich

I. REVENTÓS.

LA DESPOSADA REAL.

A cotxada en lo lucso y hermosura
filla de reys, mimada criatura,
devant meu vas passar;
jo era infant horfan, miserable, pobre
y vista aixis en aquell jorn, de sobre
mon cor te va envejar.

¹ Morí als trent' anys, al Febrer de 1876.

* Póstmva.—Canzoniere di Lorenzo Stecchetti (*Mercutio*). Editó a cura degli amici. In Bologna.—Presso Nicola Zanichelli MDCCCLXXVII.

T' he tornat veure apres; de regies festes
penserosa sortías entre testes
vinclantse al teu entorn;
un rostre amich inútilment cercavas...
y lliure jo entre tantes gents esclaves
te vaig planyè aquell jorn..

Quan vè la nit per los amants cridada
a descórrer lo vel de l' estelada;
quan palpitan d' acort
una ratxa d' amor per cada cosa;
al llit real, abandonada esposa,
tos ulls negas en plor.

Quants de cops sanglotant te mig alsares
recolzante en lo bras y 't desvetllares
enfebrada escoltant
los nocturnos rumors!—Ara ve—'t deyas
—aquest es lo seu pas—y despres queyas
sobre 'ls coixins plorant !

Quants de cops en lo bó de Primavera,
has passada al balcò la nit sancera
tos jardins contemplant;
y lá lluna serena resplandía
y 'l vent gentil y perfumat corria
tes flors enamorant !

Tú devias pensar: ¡Ay! si podia
anà al redòs del bosch quan mor lo dia
de brasset ab l' amant,
y seure al marge, en la espadada roca,
y sentirme besar sobre la boca
d' un llabi tremolant.

¿Perqué, perquè dins una llar modesta
no 'm varen desposar, y no en aquesta
que talam may m' ha estat,
hont no 's te esma de la amor mes pura,
hont lo bes se repensa y 's mesura
ab la rahò d' estat !!

.
.
.

Aixís plorant l' amor que t' abandona,
 dessota 'l pes fatal de la corona
 ton front s' esgrogueheix
 com una flor sota la calda ardenta
 que anyorant de l' Abril l' amor placenta
 se vincla y se marceix.

En vá á tos servidors pietat demanas;
 te calumnian les llengues cortesanes...
 Sols jo no t' aborresch.
 Sols jo que Llibertat defench y aclamo,
 jo que si filla de cent reys no t' amo,
 com dona 't compadesch.

13 de Juny 1877.

I

La fresca de la nit y sa ambrosía,
 ab sos besos suaus nos convidava,
 y vam sortir al camp de companyia,
 á sorprendrer lo mon quan somniava.

¡Oh quanta Majestat! Tos ulls alsares
 melancólics al cel, muda resares,

y jo que vaig entendre 'l que pensavas
 te 'm vaig enamorá perquè callavas.

II

Sona una orga en la via ja deserta;
 trista se 'n vè la nit arrebossada,
 y entra del camp per la finestra oberta
 de la tardor la mística alenada.

Cent cops desígs d' agenollarme 'm temptan,
 y tristes ganes de plorà 'm turmentan,

y decanto ma testa ab melangía
 y pens ab tú, ab tú que 'ts tant lluny m' aymía!

III

Fantasiant un jorn vaig concebirla
transformada en l' archangel de l' amor,
que ab ales de color de mareperla
m' acariciava 'l front.

Portava un vestit blanch; los cabells rossos
fins als genolls li queyan esbullats,
y en son rostre l' amor hi resplandia,
y en sos ulls la pietat.

Mes quan vaig veure que 'l somris vinclava
sos llabis esclatants, de flor de cel,
tristement me vaig dir—¿Somriu m' aymía?
ó somnio ó bè ment!

IV

Jo plorava d' amor, á sos peus queya
clamant pietat, ab nota decandida,
y 'm feya alsar indiferent y 'm deya:
—No havem nascut pera partins la vida.—

Mentint amor de trencadissos llassos,
jo anava d' una dona en companyia;
me va veure, 'm cridá, m' obrí sos brassos,
y meva fou tant sols per gelosía.—

V

Maymès, maymès, me digueu jove, encara
que vejau mon cabell espès y ros,
y la salut me sobreixe al rostre
y embelleixe mes galtes la rojor.

So com la fruyta que 's pudreix per dintre
y que amosta per fora bon color;
Oh! dones de la terra us semblo jove
y sò un mort que camina fent esforços.

Tinch l' ánima gastada pera sempre!
no 'm vingau ab paraules de dolsor;
no 'm sonrigau ab incitant sonrisa
no 'm temptau dones— Respectau als morts!

VI

Estich malalt, se 'm decandeix la testa,
barrejada ab ma sanch la mort s' atansa
cap mes estiu pera gosar me resta...
Y aixis que penso ab tú tinch esperansa.

Y aixis que penso ab tú 'l dolor acaba
s' aixampla 'l cor y 'l pensament s' esbrava,

mon cor de tant sofrir morir ansia,
y aixis que penso ab tú salvarm voldria.

VII

Quan les fulles cauran y penedida
al cementiri busques ma fossana,
en un cantó la trobarás guarnida
de flors nascudes de sahò tardana.

Guarneixten los cabells de les mes belles
son nades en mon cor, y totes elles.

son cántigues pensades y no escrites
son paraules d' amor que no t' he dites.

VIII

Quan sias vella, has de llegir un dia
mos versos sola, prop la llar de foch;
temps á trevers recordarás l' historia
de mos pobres amors.

Y sobre 'l pit decandirás la testa,
y la vida viurás ab mon recort,
y pensarás ab mí dies y dies
ab mí que seré mort.

Y 't semblará que veus la meva imátje
y quan defora brunze 'l vent del Nort,
te semblará d' oir ma veu irónica
que 't diu aquestos mots.

—Ja 's arriyat lo temps de recordanses;
pensa ab ell, pensa ab tú, recorde ho tot,
ta hermosura gentil, tos cabells rossos
cayents sobre del front.

Com t' ha mudada 'l temps! Com ha fugida
de ta cara la vida y l' hermosor!
¿Hont son anats lo brill de tas mirades,
ta cabellera d' or!...
Sola en l' ascon payral, tens fret, racontas
ta morta joventut, ben prop del foch...
Tambè tinch fret dintre ma tomba, vina
á seure al seu redòs.
Vina dintra mos brassos que ja s' obran...
viure podem encar la vida amor...
dintre la tomba hem d' esposarnos; vina
y ab un plegat nos marcirem tots dos.

IX

Jo 'm mor! Cantan les loses
ales obertes recorrent lo cel,
y 'l tebi sol d' Octubre
de la boyra cendrosa esqueixa 'l vel.

La calitjosa vida
en fumeroles de les gleves surt;
jo 'm mor! Cantan les loses
y en llunyadansa 's mou la joventut.

Vostres fulles de porpra
roselines d' hivern no les veurè;
lo meu cos se refreda...
Demà á ne 'l meu balcò no hi tornarè.

BIBLIOGRAFÍA

ESTADO RELIGIOSO Y SOCIAL DE MALLORCA. — La obra que ab aquest títol acaba de publicar lo conegut escriptor balear D. Joseph Taronjé es una obra, ademés de sumament important, sobre tota ponderació simpática. La cuestió que en ella 's dilucida y 'l calor ab que está escrita la fan una y altra cosa. Es una defensa, y una valenta defensa, d' una bona causa.

La illa de Mallorca es teatre d' una divisió en castas inverosímil y extravagant á totas llums, pero que subsisteix, si bé en progressiva decadencia, potent y vigorosa encara, nutrida per una preocupació irracional, difícil de ofegar com totas las preocupacions que 'l decurs dels anys y 'l prestigi de la tradició ha infiltradas en la massa de las sangs del poble.

Sabuda es la constant y sistemática enemiga que las naciones cristianas professaren en la edad mitja y part de la moderna á la infortunada rassa juheva, cómplice ignoscent d' un crim que l' instint de conservació d' una religió caduca perpetrá, que la rahó d' estat, egoista com sempre, consentí, y que 'l fanatisme d' un poble explotat per una teocracia influyent aplaudí ab l' entussiasme ab que las masses aculleixen la ignominia, quan la habilidositat dels seus mentors sap disfressarla ab la cándida capa de la equitat y de la justicia. Totas las malas passions de sacerdots, magnats y plebeys se conjuren durant llarchs secles pera mantenir vivent aquella anticristiana discórdia que ensagnantá una y cent vegadas los carrers de las principals ciutats d' Europa, y convertí als hebreus en una presa may perdonada de la rapacitat dels qui dihentse sectaris del Just que en la creu impetrava perdó pels seus butxins, interpretavan tant bé sa doctrina que en nom d' aquesta aixecavan á la rassa deïcida un Calvari tant cruhent com lo que pujá 'l Deu á qui adoravan.

Afortunadament, una porció de concausas que no es del cas esbrinar han anat paulatinament escursant distàncias y aplanant barre-

ras, y avuy, en lo continent, si en la esfera religiosa subsisteixen las divergencias, en la social no quedan quasi mes ressabis que 'ls que 'ls mateixos juheus ab son tossut orgull de rassa estimulan y mantenen.

L' aïslament en que sa situació topogràfica ha fet viure á la bella Mallorca, y una sèrie de influhencias que han obrat poderosament sobre son poble fan que avuy, en la segona meytat del secle XIX, se visca allí encara, en aquest punt, en plena edat mitja; que 'ls juheus, no per religió sino per ascendencia, ó 'ls que s' ha donat en creure que procedeixen d' aquells, viscan allí encara separats material y moralment de la restant població per una barrera esportellada ja, pero de peu encara; viscan motejats, humiliats, oprimits pèls qui alardejan de llimpiesa de sang, víctimas de una preocupació que revesteix formas exteriors que foran ridículas si no fossen trágicas,— nous párias, en una paraula, sino dins de la llei política y de la civil, dins de la social que es la costum, mes poderosa que la llei y mes difícil d' abolir, porque la abolicíó té de decretarla un lleislador que sol costar de ferse seu, lo temps.

Pero lo mes vergonyós es que aquesta preocupació que haurian hagut de combatre y desterrar las personas ilustradas d' aquell país y especialment los capellans á qui mes directament incumbia la missió de posar las espatllas á obra per escelencia tant cristiana, ha trovat en ells uns patrocinadors acérrims; y desde 'l P. Garau que l' any 1691 ab son infernal libell de *La Fe; triunfante*, historia de quatre autos de fe celebrats per la inquisició en lo mateix any, dels quals foren víctimas trenta set infelissos antecessors dels actuals *xuetas*, contada ab lo cinisme mes descarat y mes salvatge que imaginarse puga,—fins als que ara fa poch privaren als estudiants per capellá d' ingressar com á interns en lo Seminarí palmesá, lo qual equivalia á privarlos del sacerdocí,—y als que encara fa menos temps privan de pujar á la cátedra del Esperit Sant als capellans fills de las familias *des carrer*, hi ha hagut una successió de dinastias d' opressors que ab las medis actius, y ab los medis passius del silenci han ajudat á que seguís rosegant las entranyas de aquella terra aqueix corch indigne, y á que no surtís tots sos efectes socials la igualació de dret que las lleys civils y polítics, mes cristianas que no pas las dels lleisladors eclesiástichs, han anat implantant y arrelant.

L' autor del llibre de que parlem ha estat una de las víctimas. Sacerdot, al veures, despres de mil sinsabors experimentats durant sa carrera, privat per fi d' exercir una de las funcions mes principals de son ministeri, la predicació, no pogué contenir-se mes y plé 'l vas, sentint desbordarse de son cor la indignació acumulada de tota sa rassa, llansá un crit de valenta defensa, y fet advocat dels seus y fiscal de sos perseguidors, surtí á la palestra ab tot l' entusiasme que

inspira la possessió del dret, ab tota la ira que engendra la contemplació de la injustícia, y ab tot l'apassionament que en las venas inocula 'l caràcter personal de víctima.

Un article publicat en l' *Almanaque balear* d'enguany fou lo primer cop d'ariet que dispará. L'efecte fou indescriptible. Era una veu que s'aixecava franca y valenta contra abusos que la sanció del temps semblava haver fet incontrovertibles. La commoció fou extraordinària entre 'l públich de la illa, y mes especialment entre 'ls individus del clero á qui anava en primer terme dirigit l'atach; y no faltá qui aprofitant y torcent á mala banda algunas intemperancias d'estil, perfectament escusables dada la situació moral del autor, volgué ab refinat maquiavelisme desvirtuar sas inculpacions treyent la cuestió del terreno en que estava plantejada, y pretenent per medi d'un hábil flanqueig desallotjar al acusador de las inespugnables trinxeras en que estava parapetat.

La réplica del Rnt. Taronjí no 's feu esperar; valenta, fundamentada solidament, ella vingué, y tal vingué que 'l replicat se retirá de la palestra, y si no confessá paladinament que no tenia rahó, fou sens dubte per la del amor propi.

Lo Rnt. Taronjí no 's doná per satisfet, y creyent que era hora, iniciada la cuestió, de no cedir, se proposá seguir avant y llansar als quatre vents una formal denuncia de lo que succehia, á fi de veure si fent un tro gros lograva acabar d'un cop ab aquellias indignitats ó dárllashi al menos un cop mortal, fent que 'ls qui per sa gerarquia poden contribuhirhi ab lo manament, lo dicten,—que 'ls qui deuen contribuhirhi per medi del exemple, 'l dongan,—que 'ls qui inficionats per l'hábit, podent discorre, no discurren sobre las culpas repetidament comesas, las esmenen,—y que 'l vulgo, 'l vulgo que es lo menos culpable d'aquestas cosas, veyent l'exemple dels qui manan, dels qui ensenyan, y dels qui ab la inteligencia y la ilustració influeixen sobre d'ell, aixafe d'un cop aquesta hidra de cent caps que enmatzina l'aire de Mallorca, que fa d'un poble, dos pobles, que fa de germans, enemichs, y conciria odis y repulsions que sols poden respirar entre tenebras pera morir de vergonya no be la llum de la civilisació illumina y posa de manifest sas deformitats monstruosas.

Tal es l'objecte del llibre que acaba de publicar lo Rnt. Taronjí y de que ab tanta complacencia hem parlat als nostres lectors.

Un vítor pera ell que s'ha emprés la tasca de fer llum: avant, tots los cors nobles que palpitan d'indignació devant de la iniquitat, van ab ell.

INFORME SOBRE 'L PROJECTE DE CÓDICH RURAL DEL DIPUTAT SR. DANVILA.—Ab gran coneixement de la ciencia jurídica está escrit lo que acaba d'evacuar la Comissió espec'al delegada per la Junta d'agri-

cultura, industria y comers de la Provincia de Tarragona, y que tenim á la vista impres per acort d' aquella Corporació en un folleto de 64 planas.

Injust fora negarli aquella qualitat, pero ho fora també concedir 'hi d' altrás que en lo nostre concepte hauria hagut de reunir y ab las quals hauria adquirit la importancia de práctica utilitat que ara no hi abunda.

Las consideracions que en ell se llegeixen, ó mellor, bona part d' ellas, tenen un gran defecte, y es que no son pertinents.

La comissió dictaminadora s' esforça principalment en demostrar las excelencias del sistema hereditari de Catalunya, ó sia, de la llibertat de testar, en contraposició al sistema restrictiu de la legislació castellana que fa alguns anys pugna per generalisar en Espanya la escola de juristas de Madrid. Lo to d' alarma ab que parla desemblant cuestió 'l dictámen que analisem, y la detenció y copia de rahons ab que s' estudia, farian creure á qui no conegués lo projecte sobre 'l qual versa l' informe, que 'ls bárbars son ja á las portas de Roma y que aquella suspirada unificació que feu fracassar lo Projecte de Códich Civil del any 51 vé á realisarse en la obra del senyor Danvila. Y no obstant, res mes inexacte, porque si be l' autor del Projecte de Códich rural no dissimula, quan incidentalment ne parla en lo Preámbul y Exposició de motius, sas aficions al sistema hereditari castellá, convensut empero de que encara está distant lo dia de poguer veure complerts sos desitjos, deixa en peu en la part dispositiva las diferents legislacions vigents á Espanya, prescribint en l' article 33 que la adquisició de la propietat rural per successió de mort s' ajustarà á las lleys que regeixen actualment ó que en lo venider regescan.

En cambi, ab prou feynas mereixen la atenció de la Comissió, y encara lo poch que se 'n diu va per via d' adició baix la exclusiva responsabilitat del Vocal ponent, las trascendentals innovacions introduhidas per lo Projecte en materia de censos, v. gr.,—la abolició absoluta dels enfitéutichs y establiments ab tot son seguiment de consecuencias legals y prácticas, la abolició de las rabassas mortas que, segons parla la Comissió, no sembla haver vist decretada en dit Projecte, ni una porció d' altrás innovacions que essent tals, ó pera censurarlas ó pera aplaudirlas deurian haver merescut un lloch en lo Dictámen.

Además, y es altre inconvenient d' aquest, lo punt de vista jurídich desde 'l qual considera per regla general las disposiciones del Códich la Junta d' Agricultura, industria y comers de la Provincia de Tarragona, no sembla 'l que hauria hagut d' adoptar una Corporació de la índole d' aquella. Voldriam veurehi menos generalitats, menos declamacions d' escola, menos propaganda antirevolucionaria, y mes

punts concrets, mes observacions prácticas, mes color d' utilitat local; menos teoría y mes fets: y ja que no 's cregués convenient adoptar un altre punt de vista, al menos, desde 'l mateix, criticar, no las teorías jurídicas del Sr. Danvila sino sa manifestació en l' articulat del *Projecte*, y provar que hi ha en aquest mes bona fe y bona intenció que coneixement veritable de las lleys de la Codificació, que hi superabundan las disposicions inútils mes propias d' una obra doctrinal que d' una obra legislativa, que no hi escassejan los pleonasmes, que las antimonias no hi faltan y que 'ls advocats, per fi, haurian d' alegrarse de que 's promulgués, porque hi ha en molts de sos articles un planter de plets que enamora.

Es tanta mes llástima que no s' haja fet aixís porque l' autor del *Dictámen* sab de sobras, com se diu vulgarment, lo que s' hi pesca, y quan vol cenyirse á la práctica li sobran cop d' ull y coneixements. Ben clar los revelan las observacions que fa sobre alguns punts concrets del *Projecte* en la última y menor part del *Dictámen*.

Som incorregibles: guerra á la teoría y al esperit teórich en nom del esperit teórich y d' una altra teoría. ¡Sempre ideólechs!

CERTÁMEN DE LLEYDA — Com cada any, hem rebut la colecció de composicions premiadas en lo que celebrá l' anypassat la *Academia bibliográfica-Mariana* d' aquella capital. Además de diversos poemes, llegendas y odas castellanas dedicadas á la Mare de Deu de la Victoria de Málaga, advocació especial escullida pera dit certámen, llegíxens 'hi poesías catalanas de las conegudas poetissas D.ª Victoria Penya de Amer y D.ª Emilia Palau, y dels Srs. Ubach y Vinyeta, y Pastor Aicart.

Obtingué un accésit al premi d' una Memoria histórica sobre la Mare de Deu de la Victoria lo jove escriptor barceloní D. Joseph Fiter é Inglés.

Devem fer constar també la victoria obtinguda en lo certámen musical celebrat conjuntament ab lo literari, per lo mestre catalá D. Joseph Rodoreda, actual director de la Societat coral Euterpe, á qui pertany la composició de *Magnificat* que obtingué 'l premi primer, composició de la qual fa un entusiasta elogi la Memoria del Secretari del Jurat.

TRADICIONS RELIGIOSAS DE CATALUNYA.—A la llista ja numerosa de col·lectors y cultivadors de literatura popular á Catalunya ha vingut á afegirse ab la colecció de *Tradicions religioses* catalanas, premiadas la major part en lo certámen ara fa poch celebrat per la *Joven-tut católica* d' aquesta Ciutat, la distingida escriptora coneguda ab lo pseudónim de *Agna de Valldaura*. La colecció forma un volum de 160 planas elegantment imprés en la estampa de J. Roca y Bros.

Digas lo que 's vulla contra aquestas tradicions, y de la influhen-cia que hajan pogut exercir en l' estat social de la nostra patria, sem-

pre tenim que com á manifestacions genuïnes d' una de sas maneres de ser y com á provas sensibles de la fertilitat imaginativa del nostre poble en quant sia admissible la procedencia verdaderament popular, lo qual es molt de discutir respecte á algunes d' entre ellas, mereixen ser conservadas y guardadas quan no en altre lloch, en la llibreria del literat á qui ensenyan sempre nous y no corromputs manantials artístichs. Per semblant rahó, may será prou alabada la fmprouba constancia dels qui, com la Srta. Agna de Valldaura, recullen aquestas joyas,—que algunes d' ellas ho son y valiosas,—proporcionant aixís al lector ocasió de respirar l' especial aroma que exhalan totas las creacions propïas, ó per adopció, de la imaginació popular.

La colectora ha sabut traslladarlas de boca del poble á las planas del llibre sense desnaturalisarlas mes de lo convenient, cenyintse al test original y limitantse exclusivament á la correcció d' estil feta per ella ab un acert digne de tot encomi. Fassi que no sia aquesta la única ocasió d' aplaudirla, que encara queda molt pera recullir en lo camp que s' ha adjudicat.

CENTRE DE MESTRES D' OBRAS DE CATALUNYA.—Tenim á la vista la acta y documents llegits en la sessió inaugural que celebrá 'l 21 de Desembre del any passat, que son : discurs del President, ressenya del Secretari, y Discurs del soci D. Isidro Reventós. Conté també, además de la llista de socis, diverses disposicions legals referents á construccions.

J. SARDÁ.

QUATRE OPÚSCULS DEL DR. D. MANUEL MILÁ Y FONTANALS.—Sempre nos complau apuntar l' aparició de las doctísimas produccions que la ploma del venerable professor de literatura de nostra Universitat, lo Dr. D. Manuel Milá, dona sovint á llum en revistas nacionals y estrangeras, empero tantas ahora aparegudas en brevíssim espay de temps, sols podém ferho avuy, despres de haver llegit ab extrema satisfacció quatre probas d' una activitat prodigiosa en qui mostra ja honrosíssimas canas. Y son aytals:

I. «*De la poesía popular gallega*» preciós opúscul de 75 páginas que ha vist la llum en la *Romania* (t. vi) y ab lo qual ha afegit dit senyor una pedra mes al grandió monument de la literatura popular espanyola, que ja li es deutor de moltras otras obras. Son 147 las composicions que, valentse de diferentas personas fillas de Galicia ó relacionadas ab aquest pays, ha recullit y presenta en sa rica colecció, dividintlas en los géneros de: *coplas, tercetos, ruadas, muñeiras, mayos, romances, cantarcillos, ensalmos, diálogos y villancicos*. Un curiós estudi sobre cascun de dits géneros precedeix al aplech co-

mentat ab eruditas notes comparatives de la poesia popular catalana, castellana y portuguesa, l'última de las quals consisteix en un índex de paraulas gallegas pera facilitar l'intel·ligencia de las composicions publicadas.

II. «*Melanges de langue catalane.*» Instructiu treball filològic publicat per la *Revue des langues romanes* (2.ª série tom. III n. 6) en lo qual tracta: del diptongo *ue*, del article derivat de *ipse*, de la primera persona del plural *ems*, de la *r* del infinitiu, de la *s* per *r* y *r* per *s*, dels plurals femenins en *as* y dels noms verbals.

III. Un article sobre los «*Límites de las lenguas románicas.*» (*Revista de Archivos, bibliotecas y museos*, an. VII núm.º 13) escrit ab motiu de lo publicació de la primera part del «*Etude sur la limite géographique de la langue d'oc et de la langue d'oïl*» que lo Govern francés encarregá als distingits escriptors, los Senyors Ch. de Tourtoulon y O. Bringüier, y en lo qual apunta datos molt interessants respecte al estudi de las confrontacions de la llengua castellana y castellano-aragonesa y de la catalana (comprententhi en aquesta la de Valencia). A la conclusió de tal treball son notabilíssimas las següents paraulas: «Lo territori continental de la llengua catalana, qu' en la part léxica y gramatical no ofereix molt considerables divergencias, per lo què toca á la vocalisació se divideix en dos grans regions: la del S. y del O. ahont se pronuncia d' una manera mes semblant al castellá, y la del NE. qual pronunciació s' acosta mes als dialectes galo-meridionals.»

IV. Per últim, següint la plausible y galant costum italiana d' obsequiar al escriptor amich qu' acaba de contraure nupcias, ha festejat las bodas del Dr. D. Joseph Pitre ab D.ª Francisca Pitrano (de Palermo, Sicilia), dedicantli un important llibret tan rich de datos com modest en son títol de «*Notas sobre la influencia de la literatura italiana en la catalana.*»

Ab l'exemple que 'ns dona nostre savi mestre, convé, que la juventut catalanista pensi que no deu malversar lo temps, ocupantlo sempre en obras purament imaginativas, las mes de las vegadas ben poch poéticas, y per lo mateix ben prestament oblidadas, sino en estudis tan històrics com filològics y literaris de bona mena que donguian resultats verament profitosos á nostra renaixensa.

Barcelona Juriol de 1877.

A. BALAGUER Y MEFINO.

NOVAS

em rebut de la Junta Directiva de la comissió general organitzadora de firas y festas populars de la Verge de la Mercé, dos cartells-convocatorias que ab molt gust es tractem.

S'obre un concurs literari baix las següents bases:

S'adjudicarà un premi de setcentas cinquanta pessetas á la millor memoria ó treball històrich-filosofich-moral, relatiu al passat, al present y al porvenir de Barcelona.

Se concedirà altre premi de cinchcentas pessetas á la millor composició poética sobre l'origen y resultats de la institució catalana creada en lo sigle XIII pera redenció de cautius.

S'adjudicarà un premi de mil doscentas cinquanta pessetas á la composició sinfónica original é inédita que estiga escrita pera gran orquesta, y que tinga de durada al menos dotze minuts, sentne preferida, en igualtat de circumstancias, la que pertanyi al género descriptiu.

La festa literaria tindrà lloch en un dels dias de las próximas festas, y la partitura de l'obra musical será executada en la gran festival.

Los treballs literaris quedarán de propietat del Ajuntament no aixís l'obra musical que pertanyerá al seu autor, podentla utilisar l'Ajuntament sempre que vulga.

Los treballs serán enviats, com es de costum en altres certámens, á la secretaría de la Junta Directiva de firas y festas, en las Casas Consistorials, fins al dia deu de setembre 'ls musicals, y fins al quinze los literaris.

Los autors de las composicions musicals, que haurán de ser precisament espanyols, podrán recullir las partituras que 'ls hi serán retornadas ab los plechs respectius.

Las obras literarias poden ser escritas en catalá ó en castellá.

Agrahits deuen estar los escriptors y músichs catalans al Excelentíssim Ajuntament de Barcelona per la protecció que 'ls hi dispensa ab la creació d' est certámen.

Res tenim que dir ni en contra del premi de música, ni 'l de prosa. No aixís del de vers.

En nostra opinió al tema acceptat per la secció corresponent de firas y festas mes que escáureli una poesia li correspondria una memoria.

Avuy dia en que, segons las lleys, ha desaparegut d' Espanya la institució de frares de la Mercé, y que de consegüent no existint cautius que redimir ha caducat, no podem compendre á quins móvils hagi obehit la elecció d' aquest tema sobre tot altre. ¿No hauria valgut mes que 'l senyor Cutchet y sos dignes companys de jurat per conta de tancar lo vol del poeta en vía tan raquítica l' haguessin deixat inspirarse lliurement en lo passat y 'l present de Catalunya?

Dintre de un tema mes vast hi hauria cabut també 'l escullit y obligatori.

Nosaltres creyem impossible que cap poeta s' inspire dignament en aquest assumpto; desitjem que 'ls fets nos desmenteixin.

Lo jurat calificador lo componen los Srs. Adolf Blanch, Lluís Cutchet, Joseph Puiggarí, Francisco Maspons y Andreu Balaguer.

Lo periodich l' *Eco de Sans* convida als escriptors catalans á un certámen que tindrà lloch en aquella vila lo 24 de Agost, dia de la festa major, ahont s' otorgarán públicament los següents premis:

UNA CIGARRERA DE PLATA, que ofereix lo magnífich Ajuntament al que millor cante la Pátria.

OBRAS RIMADAS DE RAMON LULL, oferta del Reverent Sr. Rector d' aquella parroquia al millor cantor del martiri del Patró de la vila Sant Bartomeu.

UNA PLOMA DE PLATA, oferta per la redacció á la millor poesia, qual tema 's deixa al franch arbitre del autor.

UNA TESTA DE FANCH, obra de D. Torcuato Tasso: la ofereix la societat «La Familiar Obrera» al que millor cante 'l Trall.

UNA ESCRIBANÍA DE PLATA, oferta per alguns socis del «Centro Recreativo de Sans», s' adjudicarà á la millor poesia amatoria.

UN QUADRO AL OLI, del distingit artista D. Jaume Pahisa: son autor l' ofereix al millor quadre de costums catalanas en vers ó en prosa.

UN EXEMPLAR DEL «QUIJOTE» (edició de luxe), ofert per D. Bartomeu Sala, director del col·legi de Sant Bartomeu, s' adjudicarà al millor treball en prosa sobre el següent tema: *Lo pare de família, lo mestre y lo sacerdot en la educació dels noys*.

UNA TESTA DE FANCH, que son autor lo jove artista D. Joseph Campeny, la ofereix al que presenti la mes ben escrita poesia satírica.

UN QUADRO AL OLI, del jove pintor D. Joseph Carrasco: son autor l' ofereix á la millor poesia jocosa.

Las obras deurán ser enviadas de la manera que 's de costum en altres certámens, á la redacció del *Eco de Sans*, Carretera 3.ª.—136.
—Sans, avans del mitj dia del 16 d' Agost.

Com á mostra del grau d' importancia que va prenent á l' estranger la literatura catalana, no podém menys de traduir la acertada crítica que una de las mes acreditadas publicacions europeas, la *Revue generale* de Bruselas, fa de las *Traditions del Vallés* últimament publicadas per l' entusiasta catalanista é infatigable propagador de nostra literatura popular, D. Francisco Maspons y Labrós.

Diu la *Revue generale*:

«Hem rebut un bonich llibret en català, que ab lo titol de *Traditions del Vallés* reuneix una sèrie de llegendas populars del Vallés de Catalunya. Son autor, D. Francisco Maspons y Labrós, molt conegut á Espanya, es un d' aqueixos literats de gust fi y delicat; que revesteixen de distinció fins sas mes senzillas obras. Res millor pera convencers d' aixó que fullejar lo petit volúm de que parlem.

Prement per tema las llegendas populars de Catalunya, don Francisco Maspons las ha revestidas d' un estil elegant y pur: n' ha fet cuentos ahont los sibaritas literaris—s' enten aquells per qui 'l català no es un misteri—hi trobarán flors y joyells.

Y no cregan que 'l català sia un *patois* vulgar. Es molt mes qu' aixó, es una verdadera llengua, un llengua antiga, una llengua

que te una literatura bellíssima y molt rica, y 'l llibre de don Francisco Maspons, encar que petit, bastaria á probarho. Conté sis llegendas ab notas històriques: *Lo fort Farell*; *La dona d' aigua*; *La llegenda del drach*; *las encantadas de Vallderós*; *Lo salt de la núvia*; *Sant Miquel del Fay*.

La literatura catalana, especialment d' algun temps ensá, se troba en plena renaixensa, y per poch que tots los qui 's posen á la devantera del gran moviment literari que al present se produheix, sian escriptors de talent, com don Francisco Maspons, pot contare que la renaixensa será brillant y gloriosa per l' antich principat de Barcelona.»

Per la nostra part, agraphint aqueixas mostres d'estima envers nostra literatura, ne doném trasllat á alguns periódichs nacionals, en particular de Madrit, que si 's dignan parlarne alguna vegada, ho fan com de cosa de poca importancia, y seguint en son error voluntari ó involuntari de calificar de dialecte la que es *verdadera y anti-gua* llengua.

Lo propi Sr. Maspons ha tramès á son amich lo Dr. Pitre de Palermo, ab motiu de son casament, com ho han fet altres literats, un opúscul en catalá en que descriu ab una forma altament pintoresca un casament catalá á montanya.

S' ha publicat la nova obra dels senyors J. Coroleu y J. Pella y Forgas, que anunciarem, ab lo títol de *Lo sometent, noticias històriques y jurídicas de sa organisació*, formant un tomo de 128 pàgines en quart. D' ella ne parlarém en altre número; avuy debém fer á saber que una regular edició de esta obra s' es agotada y en prova d' aixó que en cap llibrería se ven aquest llibre.

Lo distingit autor de la *Historia popular del Languedoc*, el poeta francés Lluís X. de Ricard, y 'l jove escriptor mallorquí en Joan B. Ensenyat, formaren fa algun temps, lo bell projecte d' unir ab estrets llassos á tots los escriptors lliberals de rassa llatina, fundant una publicació anual, que contingúes traballs en vers y prosa redactats en l' idioma propi de cada un dels seus autors, y acompanyats de la traducció en francés, essent considerada esta llengua com la mes generalment coneguda.

Fou, en efecte, fundat un almanach, ab lo títol de *La Lauseto*; y

avuy podem dar compte del corresponent á l' any que corra. Conté ademés de molts treballs d' autors italians y francesos, dels quals fariam de bona gana un detingut anàlisi, si la falta d' espai no s' hi oposés, notables poesías en castellá y en catalá, dels senyors Calvet, Vidal Valenciano (Eduard), Roca y Roca, Pons y Massaveu, Guimerá, Bartrina, Ensenyat, Coca y Collado, Obrador Bennassar y Llavería.

Creyem que *La Lauseto* pot contribuir moltíssim á la prosperitat de las lletres catalanas, y á l' unió dels pobles de la raça llatina.

Los citats senyors Ricard y Ensenyat, preparan, ademés, la publicació de *L' Aliança llatina*, revista filosófica y literaria, ab la col·laboració de notabilíssims escriptors espanyols, francesos, italians, portuguesos y romans.

Ab numerosíssima concurrencia 's verificá en los Jardins del Tívoli lo vuyté concert d' Euterpe, estrenantse *Los Llenyaters* lletra del conegut poeta D. Eduart Vidal y música del distinguit pianista D. Climent Cuspinera. Agradá moltíssim; sobre tot la balada *La Virondela*; essent cridats sos autors dos vegadas al palco escénich, tenintse que repetir á instancias del públich.

Tambè 's va desenrrollant lo moviment catalanista en la ciutat de Vich. Ultimament s' ha celebrat en lo *Círculo literario* una vetllada ahont se daren á coneixer una pleyada de novells escriptors á tots los quals saludem y encoratjém desde las planas d' esta Revista.

Feu lo *Discurs d' obertura* D. Geroni Sardá y seguidament se llegiren poesías catalanas per sos respectius autors en l' orde següent: *Al segle dinou*, de D. Joseph Bach; *Lo Marxant*, de D. Joan Sendra, *La Puiglagullada* (cuadro de costums) de D. Raymundo de Abadal, *La sempreviva*, de D. Lluís Carbó, *Lo plan d' en Bach de Roda*, de D. Joseph Camp-Sanglés, *Entre dos llustres*, de D. Lluís Nadal y *L' hereu Escampa*, del mateix.

Ab lo títol de *Cabotes y Calaveres* han publicat los populars poetas Srs. Llombart y Sanmartin y Aguirre, reunidas en un bonich tomo sobre trescentas semblansas de personas conegudas en aquella ciutat, en ciències, arts, literatura, etc.

S' han posat á la venta en la llibrería del Sr. Verdager á un preu molt económic dat lo mérit de l' obra dos bustos del conegut escultor Sr. Foixá, representant al viu l' un d'ells á Joseph Anselm Clavé y l' altre en Bonaventura Carles Aribau, glorias capdals de nostre renaixement.

Le Bon Sens diari francés, fa grans elogis y publica traduhida en aquella llengua la poesia de D. Juan Pons y Massaveu que vejé la llum en nostra Revista baix lo títol de *No matarás*.

La Mañana segueix publicant articles en castellá d' escriptors catalans. Ultimament hi hem llegit dos correctas traduccions de las tragedias de D. Víctor Balaguer *Saffo* y *La Mort del Cesar*, la primera de D. Jesús Cencillo y l' altra de D. Garpar Nuñez de Arce.

Notables son los dos darrers números de la *Ilustracion Española y Americana* y de *La Academia* tant per los treballs literaris com per los grabats.

En la primera lo Sr. Güell y Mercader comensa una sèrie de articles sobre *Los pintores catalanes en nuestros días* en que posa á nostra ciutat y á Catalunya entera en lo bon lloch que li pertoca en lo terreno artístich, y en la segona hi publica lo jove escriptor D. Joan Baptista Ensenyat la primera d' una sèrie de *Cartas de Barcelona sobre arte y literatura* ahont s' ocupa d' una manera extensa de totes las obras catalanas que darrerament han sortit.

L' important diari *Las Provincias* de Valencia ha insertat una traducció castellana feta per lo distingit poeta D. Vicens Greus, de la poesia catalana de D. Frederich Soler, titolada *No es morta*.

S' han estrenat darrerament en lo Bon Retiro, *La majordona*, comedia en 2 actes de D. Joaquim Riera y Bertran, obtenint complert éxit y sent cridat l' autor tres voltas á l' escena, *La ventafochs*, rondalla d' espectacle en tres actes de D. Rossendo Arús y Arderiu y *Per forsa*, pessa en un acte.

Lo *Col·legi Mercantil* celebrarà baix la advocació de la Verge de la Mercé un certámen baix las següents bases:

UN ESCUT DE LA VERGE, DE PLATA SOBRE UNA PLANXA D' ÉBANO, que

ofereix lo Sr. Director del Col·legi á la Verge de la Mercé com redemptora d' esclaus y patrona de Barcelona, s' entregará á la millor composició poètica.

UNA ABELLA D' OR FORMANT UNA AGULLA, ofrena dels Srs. professors del Col·legi al autor de la millor colecció de fábulas.

UNA COLECCIÓ D' OBRAS DEL TEATRO ANTICH Y MODERN, á la millor comedia en un ó dos actes, catalana ó castellana, á propòsit pera representar-se en dit Col·legi.

UN QUADRO AL OLI REPRESENTANT UNA ESCENA BÍBLICA, al autor de la millor poesia catalana ó castellana que canti la fe cristiana com guia de la pau y felicitat doméstica.

UN RAM DE PENSAMENTS, DE PLATA, de la societat «Lo Rector de Valfogona,» al autor de la millor poesia elegiaca á la mort del Doctor Vicens García.

UNA PLOMA DE PLATA, de la reunió familiar, á la millor poesia catalana ó castellana en alabansa dels serveys que prestan en la guerra las germanas de la Caritat.

UNA FLOR NATURAL AB UN RICH LLAS, en lo qual hi anirà brodat la data de la festa en un pany, brodantse despres en l' altre lo nom del autor premiat, á la millor composició catalana ó castellana de assumpto lliure.

UN QUADRO AL OLI REPRESENTANT UNA ESCENA DE COSTUMS DE NOSTRA TERRA, al millor quadro de costums en prosa catalana, sia del sigle passat ó del present.

S' admeterán las composicions fins lo dia deu de setembre, en lo carrer de Moncada, 25, pis primer.

Cada composició deurá acompanyarla un plech clós contenint una contrasenya, per medi de la qual podrá acreditar l' autor que resulte premiat ser seva la composició; tenint de temps per ferho desde 'l sentdemá de publicat lo fallo, fins al moment de la distribució de premis.

Sobre lo dit plech, deurá haverhi lo mateix titol y lema de la adjunta composició.

Lo dia 25 de setembre se farà, en sessió pública, entrega dels premis.

Lo Sr. Director se reserva per un any lo dret de tot lo premiat.

Lo Jurat calificador lo componen los senyors D. AGUSTÍ URGELLÉS

DE TOVAR, *President*; DR. D. JOSEPH PANADÉS; D. F. JACINTO SALA;
D. CONRAT ROURE; D' EMILI COCA Y COLLADO, *Secretari*.

A Buenos Ayres s' ha fundat una societat titulada *Club catalá*. La comissió directiva s' ha constituït del modo següent: D. Ildefons Medina, president, D. Joseph Picot, vice-president; D. Felician Sisa, tresorer; D. Casimiro Margall, comptador; D. Antoni Simol y Pla, secretari; y vocals D. Pere Piqueras, D. Salvador Alfonso, don Magí Dansá y D. Joseph Pla.

Per vot unánim de tots los presents en una de las primeras sessions proclamá als Mestres en gay saber socis honoraris.

No 'ns ha sorprés la creació de esta societat á Buenos-Ayres, ja sabiam que l' esperit catalá glatia ab igual forsa que entre nosaltres en aquella ciutat americana. Enviem á nostres germans nostra felicitació mes entussiasta.

En l'últim número de «La Lluanera de Nova York hi hem vist ab gust los retratos dels Srs. Guimerá y Verdaguer y algunas alegorías de las principals poesías premiadas en l' últim certámen dels Jochs Florals obra de D. Apeles Mestres y que per cert no es de lo mellor que ha dat al públich aquest conegut dibuixant. De D. Francisco Casanovas hi ha una plana de dibuixos molt recomanable, representant alguns dels principals monuments de la provincia de Tarragona.

S' ha constituït á Cárdenas una societat catalanista titulada: *Lo Progrés Laletá*. Te per objecte socorre al pròxim en general y en especial als naturals de Catalunya, Valencia y Mallorca y fomentar l' estudi de la llengua catalana. La inauguració tingué lloch en lo gran col·legi d' aquella ciutat *El Progreso* ab una funció lirich dramática composta de pessas catalanas y castellanas.

Felicitém de tot cor als entussiastas fills de la patria que lluny d' ella per conta d' olvidarla li donan gloria.

Los deixebles d' un dels col·legis de Gràcia donan per lectura lo *Romancer catalá* d' en Francesch Ubach y Vinyeta.

A mes del setmanari *Los Jochs Florals* há vist la llum ultima-

ment á Barcelona un altre setmanari també catalanista titolat *La Papallona*.

Lo savi crítich francés Sr. Comte Th. de Puymaigre, ha publicat en la revista *Polybiblion*, un breu article bibliográfic sobre los dos últims tomos de las *Cansons de la terra* coleccionadas per D. Francesch Pelay Briz. En ell s'ocupa en general dels payssos ahont aquelles se troban, fentho especialment dels cants històrichs *la cansó del any 1808* y la que tracta del cautiveri de Francisco 1.er Aquesta la creu imitació ó quasi traducció de la que 's canta en sa pàtria, ja que diu haverla ell encontrada en la vall D' Ossaé, Villamarqué, en Bretanya y Favier en lo nort de Fransa. Per últim tanca son judici ab estas ratllas: «Encara qu' es ja molt important la colecció del Sr. Pelay Briz, no está per aixó terminada y nosaltres confiém que no 'ns farà esperar gayre temps sa continuació, puix lo Sr. Pelay Briz ha d' estar molt animat á seguir la sua obra, quan la veu premiada en las exposicions de Viena y de Filadelfia. No posarém fi á aquest article sens móurer la gratitut que deu també inspirar als literats lo Sr. Alvar Verdaguer, editor de las *Cansons de la terra* y de tantas altres obras de gran importancia com la *Poesía popular* de Milá y Fontanals.»

L' eminent autor de *Mireya y Calendau*, Frederich Mistral, ha dirigit á D. Jascinto Verdaguer ab motiu de son poema *L' Atlántida* la següent carta altament favorable per son autor, que traduhim. Diu aixís:

Maillane (Bouches, du Rhône) 18 juliol 1877.

Sr. D. Jascinto Verdaguer.

Senyor y distingit mestre.

Acabo de llegar atentament *L' Atlántida* y m' apresso á rendirvos lo tribut de la meva mes ardenta admiració. Després de Milton (en son *Paradis perdue*), després de Lamartine (en sa *Chûte d' un ange*) ningú ha sabut tractar ab tant de vigor y tanta de grandesa com vos las tradicions primitives del mon.

Vostre magnífich poema me fa l' efecte d' aquells animals desapareguts que 'ls minadors troban en las entranyas de la terra, los quals, reconstruits per la paleontologia, nos revelan lo mon misteriós qu' anegá 'l diluvi. La concepció de *L' Atlántida* es grandiosa, y sa execució brillantíssima. May Catalunya havia produhit una obra

que tanqués en sí tanta poesia, tanta magestat, tanta magnitut, forsa y sabiduría tanta. Las tradicions mes antigas y més venerables de la terra catalana se veuen aquí reunidas, organisadas y vivificadas ab una verosimilitut extraordinaria, y l'imaginació á una ab la ciencia, embelleixen maravellosament vostras superbas descripcions.

Brau y notable cantor, haveu complert ab excés las promesas que 's veyan en vos quan jove. Encara recordo aquellas hermosas festas de Barcelona en que vos coneguí, quant humil estudiant, coberta encara la testa ab la barretina morada, vingueren á saludarme ab tanta gracia y ab tant d'entussiasme. Tots, ben be ho recordo, tots contavam ab vos. *Tu marcellus eris*. Haveu centuplicat en la realitat las esperansas que en vos tenia la patria.

Coralment os felicito y os dono las gracias. La superba epopeya qu'acabeu d'enarborar en las regions del ideal pertany, no solsament á Catalunya, sino també y molt principalment á la renaixensa de nostra llengua; y l'*Felibrige* enter se veu glorificat en vostra obra.

Es de creure que 'l secretari dels Jochs Florals de Barcelona hau'rá tramès un exemplar de *L'Atlántida* á la *Societat de llenguas románicas de Montpeller*, y suposo fundadament, que se'n farà la menció que 's mereix en la *Revista de llenguas románicas*, perque l'aparició de *L'Atlántida* es un aconxeixement pera tot nostre Mitjorn,

Os saludo, noble y bon mestre, y os dono coralment una abraçada.—F. MISTRAL.

SUMARI

J. TOMÁS SALVANY	Madrid. Carta á un provinciá.	1
J. MARTÍ FOLGUERA.	Santas Creus.	12
EMILI VILANOVA.	Oriental.	26
J. NARCIS ROCA.	La genealogía de Wifredo lo Pilós.	37
A. AULESTIA. A. BALAGUER.	La festa de S. Pere en lo castell de Bell-lloch.	56
D.	Jaume Serra.	64
I. REVENTÓS.	Traduccions de Llorens. Sthecchetti.	66
J. SARDÁ.	Bibliografia.	72
A. BALAGUER.	Idem.	77
	Novas.	79